

şitli rivayetler dolaşan Endülüs Emevî Halifesi II. Hişâm'ı bulduğunu ve onu İsbîliye'ye getirerek kendisine meşrû halife sıfatıyla biat ettiğini açıkladı (426/1035); böylece Hammûdîler'e bağlılığını resmen sona erdirmiş oluyordu. Ayrıca diğer mülükü't-tavâif de kendisi gibi davranmaya çağırırdı. Aslında İbn Abbâd'ın II. Hişâm diye ilân ettiği kişi ona çok benzeyen Halef el-Husrî adlı bir müezzindi. Ancak yine de Şii Hammûdîler'e bağlılığı içlerine sindiremeyen mülükü't-tavâiften bazıları için gerçeğini bilerek ya da bilmeyerek bu sahte halifeye biat etme kararı aldı. Burada önem taşıyan husus, yeni halifenin kendisine biat için gelenlere Ebû'l-Kâsım İbn Abbâd'ın oğlunu hâcib tayin ettiğini söylemesiydi. Böylece nüfuzunu İsbîliye dışına yaymak isteyen İbn Abbâd bu arzusunu meşrûlaştırma imkânına kavuşmuş oluyordu.

İbn Abbâd'ın bu tasarrufu karşısında maddî gücünün ve özellikle mânevî nüfuzunun tehlikeye girdiğini gören Yahyâ b. Ali b. Hammûd, kendisine tâbi Berberî liderlerini toplayarak İsbîliye'ye hücum etmek istedi. Fakat Berberî liderleri, şehrin kuvvetle tahkim edilmiş olmasına dikkat çekerek daha iyi sonuç alınabilmesi için hücum işini bir yıl sonraya bıraktırdılar. Bu durumu fırsat bilen İbn Abbâd, Karmûne'de bulunan Yahyâ b. Ali b. Hammûd'un üzerine, şehrin eski hâkimi Muhammed b. Abdullah el-Birzâlî tarafından da desteklenen oğlu İsmâil kumandasında bir ordu gönderdi. İsmâil şehri zaptetti ve Yahyâ çarpışmalar sırasında öldürüldü; böylece Hammûdîler'e ağır bir darbe indirilmiş oldu. Bu yenilgi üzerine Hammûdîler'in zayıflamaya başladığını gören mülükü't-tavâiften bazıları sahte halifeye olan bağlılıklarına son verdiler. İbn Abbâd, bunlardan Kurtuba hâkimi Ebû Hazm Cehver'i kararından vazgeçirmeye çalıştıysa da başaramadı ve üzerine yine oğlu İsmâil'in kumandasında bir ordu gönderdi; bu hareketiyle diğer mülükü't-tavâife gözdağı vermeyi de hedefliyordu. Ancak ordu, Kurtuba'da herhangi bir başarı kazanamadığı gibi geri dönerken Zirîler hânedanının Gırnata (Granada) Emiri Bâdis b. Habbûs'un hücumuna uğradı ve İsmâil öldürüldü (431/1039-40).

Ebû'l-Kâsım İbn Abbâd, 29 Cemâziyevle 433 (24 Ocak 1042) tarihinde vefat ettiğinde vâliat olan oğlu Ebû Amr Abbâd'a (el-Mu'tazid-Billâh) küçük fakat güçlü bir emirlik bıraktı. İsbîliye'ye hükmettiği sürece herhangi bir hükümdarlık lakap veya unvanı kullanmayan İbn Ab-

bâd zeki, uzak görüşlü, siyasî deha sahibi, zengin ve cömert bir idareci olmasının yanında şair, edip ve âlim kişiliğiyle de ün yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1966, s. 17, 23, 80-81; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 29; Abdülvâhid el-Merrâkûşî, *el-Mu'cib fi telhîşi ahhâri'l-Mağrib* (nşr. Muhammed Saîd el-Uryân), Kahire 1383/1963, s. 100, 112-114, 126, 149, 152; İbnü'l-Ebbâr, *el-Hulle-tü's-siyerâ* (nşr. Hüseyin Münis), Kahire 1963, II, 34 vd.; İbn Hallikân, *Vefeyât*, Kahire 1310, II, 27; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, III, 194-196, 314-315; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb* (nşr. M. Ebû Dîf), Fas, ts., s. 148-153; Zehebi, *A'lâmü'n-nübela*, XVII, 527-530; Safedî, *el-Vâfi*, II, 212-215; İbnü'l-Hatîb, *A'mâlü'l-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 152-153; Salâh Hâlis, *İsbîliye fi'l-karnî'l-hâmis*, Beyrut 1965, s. 111-126; A. Chejne, *Historia de la España musulmana*, Madrid 1980, s. 61-62; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, Princeton 1985, s. 75-77, 119, 137-139; M. Abdullah İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs*, Kahire 1408/1988, bk. İndeks; Hakkı Dursun Yıldız, "Abbâdîler", *DİA*, I, 15-16.

MEHMET ÖZDEMİR

İBN ABBÂD, Ebû'l-Velîd

(أبو الوليد ابن عباد)

İsmâil b. Muhammed b. İsmâil
b. Kureys b. Abbâd el-Lahmî
(ö. 410/1019 [?])

Abbâdî hânedanının kurucusu
Ebû'l-Kâsım İbn Abbâd'ın babası,
İsbîliye kadısı.

Aslen Lahmîler'e mensuptur. Atalarından Attâf b. Nuaym, 123 (741) yılında Belc b. Bişr'in maiyetindeki askerlerle birlikte Endülüs'e geçmiş ve Vâdilkebir'in (Guadalquivir) kıyısında İsbîliye'ye (Sevilla) bağlı bir köye yerleşmişti. Muhtemelen burada dünyaya gelen İbn Abbâd baba tarafından Arap, anne tarafından İspanyol'dur. Gençliğinde İbn Abdülber'le birlikte birçok âlimin meclislerine katıldı. İsbîliye'de Ebû Muhammed el-Bâcî'den, Kurtuba'da (Cordoba) Ebû Muhammed el-Asîfî'den rivayetlerde bulundu ve zamanla dinî ilimlerde temayüz etti. Hakkındaki bilgiler onun yalnız âlim değil irfan sahibi bir mürrşid, uzak görüşlü, zeki, zengin ve cömert bir insan olduğu yolundadır. Zenginliğini ifade eden bir rivayete göre oğlu Ebû'l-Kâsım'a bıraktığı servet İsbîliye'nin üçte birine denkti. Zenginliği ve cömertliği sebebiyle, Endülüs Emevî Devleti'ni parçalanmaya götüren iç karışıklıklar sırasında Kurtuba'dan kaçmak zorunda kalan birçok önemli şahsiyet onun himayesine sığınmıştır.

İbn Abbâd, II. Hişâm döneminde Hâcib İbn Ebû Âmir el-Mansûr tarafından Kurtuba Camii imam-hatipliğine, ardından İsbîliye kadılığına tayin edildi. Mansûr'un arkasından hâciblik makamını üstlenen oğlu Abdülmelik b. Mansûr el-Muzaffer onu kadılıktan azlettiyse de İsbîliye halkının ısrarı üzerine görevine tekrar getirdi. "Zü'l-vizâreteyn" unvanına sahip olan İbn Abbâd, kadılığın yanında şehrin asayiş işlerinin idare ve kontrolünü de üstlendi. Bu şekilde İsbîliye'nin idaresi büyük çapta onun eline geçti. Bulunduğu makamları kaybetmemek için halifelerle ve diğer devlet adamlarıyla iyi geçinmeye çalıştı ve böylece İsbîliye'de kendisinden sonra kurulacak Abbâdî hânedanı için uygun bir zemin hazırladı. İbn Abbâd 410 (1019) veya 414 (1023) yılında vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hazm, *Cemhere*, s. 424; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, I, 103; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, III, 194; Nübâhî, *Târîhu kuğâti'l-Endelüs* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1948, s. 94; R. Dozy, *Scriptorium Arabum loci de Abbâdîs*, Leyden 1846, I, 220; M. Whishaw, *Arabic Spain*, London 1912; Salâh Hâlis, *İsbîliyye fi'l-karnî'l-hâmis*, Beyrut 1965, s. 118-119; M. Abdullah İnân, *Düvelü't-tavâ'if*, Kahire 1969, s. 32-33; Hüseyin Münis, *Me'âlimü târihi'l-Endelüs*, Kahire 1980, s. 369; Ahmed Bedr, *Târîhu'l-Endelüs*, Dımaşk 1983, s. 56; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 323; Abdurrahman Ali el-Haccî, *et-Târîhu'l-Endelüsî*, Dımaşk 1407/1987, s. 387.

MEHMET ÖZDEMİR

İBN ABBÂD

el-MU'TEMİD-ALELLAH

(bk. MU'TEMİD-ALELLAH, İbn Abbâd).

İBN ABBÂD er-RUNDÎ

(ابن عباد الرندی)

Ebû Abdillâh Muhammed b. İbrâhîm
b. Abdillâh en-Nefzî er-Rundî
(ö. 792/1390)

Çayşü'l-mevâhib adlı eseriyle tanınan
Şâzelî şeyhi.

733'te (1333) Endülüs'ün güneyinde Merîni Emirliği'nin denetimi altında bulunan Runde (Ronda) şehrinde doğdu. Atalarından biri olan Abbâd'ın adına nisbetle İbn Abbâd diye anılır. Öğrenimine bölgenin meşhur âlim, hatip ve vâizlerinden olan babası ile fakih, kadı ve lugat âlimi olan dayısının yanında başladı. Merînîler'in Portekiz ve Kastilya kuvvetleri karşısında uğradığı yenilgiden sonra (1340) müslümanların bölgede zor duruma düş-